

Detail 04

Stapelen of gieten

Toen Auguste Perret in Marseille de Unité d'habitation van zijn voormalige leerling Le Corbusier bezocht, zei hij: "Ik ken twee architecten in Frankrijk, de andere is Le Corbusier." Ik neem aan dat een besmuikt lachje volgde, zelfspot siert immers de mens, maar met die Fransen weet je dat nooit. Voor hen die in de jaren negentig aan de TU in Delft geschoold zijn, is de uitspraak van Perret verrassend, Corbu was toch juist de enige echte architect? We leerden over Raumplan (Loos) versus Plan libre (Le Corbusier), waarbij Loos al snel op de achtergrond geraakte en de grote 'Le' overbleef. Van Perret kan ik me uit mijn studietijd weinig herinneren. En dat is onterecht. Dit voorjaar bezocht ik Le Havre in Normandië. Het centrum van deze stad is in de Tweede Wereldoorlog tijdens de Slag om Normandië volledig verwoest. Perret werd aangesteld om de stad weer op te bouwen. De schaal en kwaliteit van Le Havre zijn indrukwekkend. Om dit vanwege de woningnood snel en goed te kunnen doen, onderzocht Perret de mogelijkheden van het prefab bouwen. Hij bouwde de verschillende volumes op volgens een strak maatsysteem, met een bijzondere plint en daarboven betonnen

elementen in verschillende cassettes. Zo ontstond een moderne en luchtige stad met een klassieke uitstraling. De schaal van de openbare ruimte is hier menselijk, bijzonder en prettig. De opbouw van de gebouwen is zorgvuldig, gedetailleerd en gedaan met gevoel voor ritme en schaal. De woningplattegronden zijn inspirerend. Slaapkamers met grote dubbele deuren maken overdag van de woonkamer een fijne, ruimtelijke en afwisselende ruimte met hoge ramen. 's Avonds is deze ruimte intiem en besloten.

De blokken van Perret zijn voor een groot deel opgebouwd uit prefab beton. Dit oogt niet kaal en armoedig. Het beton heeft een roze toeslag gekregen, waardoor de uitstraling zacht is. Daarnaast worden de gebouwen goed onderhouden, nu Le Havre behoort tot Unesco werelderfgoed. Waar Le Corbusier door middel van gietbouw alles aan elkaar bakt, plakt of wegstuct, stapelt Perret de verschillende elementen netjes op elkaar. De losse onderdelen krijgen elk een eigen plek en versprin-

gen een paar centimeter ten opzichte van elkaar. De naden tussen de elementen vallen door deze dieptewerking in elkaars schaduw. De gevel krijgt hierdoor een gelaagdheid en heeft, anders dan bijvoorbeeld in de Oost-Duitse 'Plattenbau', een rijke uitstraling.

Het netjes stapelen van de verschillende elementen is ook in de hedendaagse Nederlandse bouwpraktijk een belangrijk onderdeel. We prefabben graag, want het is goedkoop. Maar het heeft wel veel aandacht nodig. Waar in een 3D-programma de gebouvvolumes met één muisklik bekleed worden met een bakstenen of betonnen textuur, krijgt ditzelfde ontwerp in de uitwerking te maken met allerlei naden op plekken waar de elementen tegen elkaar gezet worden of waar een dilatatie nodig is. De juiste detaillering van de naad zelf (dikte, dieptewerking, wel of niet met kit gevuld) en de compositie van de verschillende naden ten opzichte van elkaar, maken het bouwwerk pas echt solide. Eén naad op de verkeerde plek en het gebouw valt uit elkaar.

Perret had dit in de smiezen toen hij met prefab aan de gang ging. Hij begreep de kracht van schaduwwerking op de naad. De rijkdom van dieptewerking. Het belang van compositie en tektoniek. Wat mij betreft introduceren we in Delft het semester 'stapelen versus gieten'. Daarin onderzoeken we ook meteen het 'Fenêtre en longueur' versus het 'Franse balkon'. En dan gaan we op excursie, naar het werk van die andere architect.

Marjolein van Eig